13/10/2020

Περιήγηση στον Πρόναο της Παναγίας της Τρυπητής στο Αίγιο (Γ’ Μέρος)

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Καλαβρύτων και Αιγιαλείας

- **Σπυρίδωνος Κρητικού, Ζωγράφου**

[Όσοι θέλουν να δουν το προηγούμενο μέρος της περιήγησης μπορούν να κάνουν κλικ εδώ: Ο χώρος του Πρόναου της Παναγίας Τρυπητής στο Αίγιο (Β Μέρος)]

Το 1926 η Διαχείριση του Ιερού Προσκυνήματος ανέθεσε στον Αθανάσιο Σταθακόπουλο και στον Πανάγο Φωτεινόπουλο (που στην εποχή τους υπήρξαν δύο

σημαντικοί αγιογράφοι του Αιγίου) την επαναδιατύπωση της διακοσμήσεως της οροφής του Προνάου στον κάτω όροφο της εκκλησίας. Εντούτοις, η διακόσμηση που ατενίζαμε μέχρι πρόσφατα με τις τρείς γραπτές ουρανίες και τα γύρωθεν κοσμήματα δεν ανήκε στο χέρι ουδενός εκ των δύο. Αυτό που μέχρι χθες βλέπαμε στην οροφή του χώρου αυτού (πριν η ναός κλείσει για τις εργασίες ανακαινίσεώς του) φιλοτεχνήθηκε κατά τη διάρκεια της ανοίξεως και του καλοκαιριού του 1992 από τον αυτοδίδακτο ζωγράφο και αγιογράφο Κωνσταντίνο Σισμάνη (Άμφισσα 1900 – Αίγιο 12 Απριλίου 1997) μετά από ζημιά που συνέβη στο χώρο κατά τις μέρες εκείνες.

Το απόγευμα της Παρασκευής 10ης Απριλίου 1992 ενώ οι «άνθρωποι» της Τρυπητής μεριμνούσαν για την προετοιμασία της τελέσεως της τελευταίας Ακολουθίας (η οποία επρόκειτο να είναι Αρχιερατική) του Ακαθίστου Ύμνου προς την Υπεραγία Θεοτόκο – των τελευταίων δηλαδή Χαιρετισμών – κι ενώ ανέμεναν την άφιξη του Σεβασμιωτάτου Αμβροσίου, με έκπληξη διαπίστωσαν πως η οροφή του Προνάου είχε υποχωρήσει σε σημείο επικίνδυνο, γεγονός το οποίο μέχρι τη στιγμή εκείνη δεν είχε γίνει αντιληπτό. Από την επαύριο ξεκίνησαν οι διαδικασίες για την όσο το δυνατόν συντομότερη αποκατάσταση της ζημιάς.

Τους μαστόρους που κατά το αμέσως επόμενο διάστημα διασφάλισαν με την εργασία τους τη στερεότητα της οροφής τοποθετώντας επάλληλους σιδηροδοκούς διαδέχτηκε ο μακαρίτης Σισμάνης με το χρωστήρα του, ο οποίος με τη σειρά του μιμήθηκε όσο το δυνατόν πιο πιστά τις αποχρώσεις του Σταθακόπουλου και του Φωτεινόπουλου. Ωστόσο, πολλά χρόνια πριν από τη συμβολή του Σισμάνη στην αποκατάσταση της οροφής του Προνάου την άνοιξη και το καλοκαίρι του ’92, ο αγιογράφος σε νεαρότερη ηλικία κατά τη δεκαετία του 1950 είχε κι αυτός συνεισφέρει με την τέχνη του στη ιστόρηση του Άνω Κυρίως Ναού με τη μεγάλων διαστάσεων εικόνα των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης που βρίσκεται επιτοιχισμένη στη βόρεια εσωτερική όψη της Τρυπητής, προς δυσμάς. Στο παρόν άρθρο επιλέξαμε να τιμήσουμε τον μακαρίτη καλλιτέχνη με μία άλλη εικόνα του, αυτή του Αγίου Νεκταρίου (ελαιογραφία σε λεπτό ξύλο θαλάσσης) που ανήκει στον Ιερό Ναό του Αγίου Αλεξίου του προαστίου της πόλεως Σταφιδάλωνα. Ευχαριστούμε το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Ναού και ιδιαιτέρως τον Προϊστάμενο Αιδεσιμολογιώτατο Πρωτοπρεσβύτερο Πατέρα Βασίλειο Γιαννακόπουλο, που ευλόγησε τη δημοσίευση της εικόνας στην παρούσα εργασία μας.

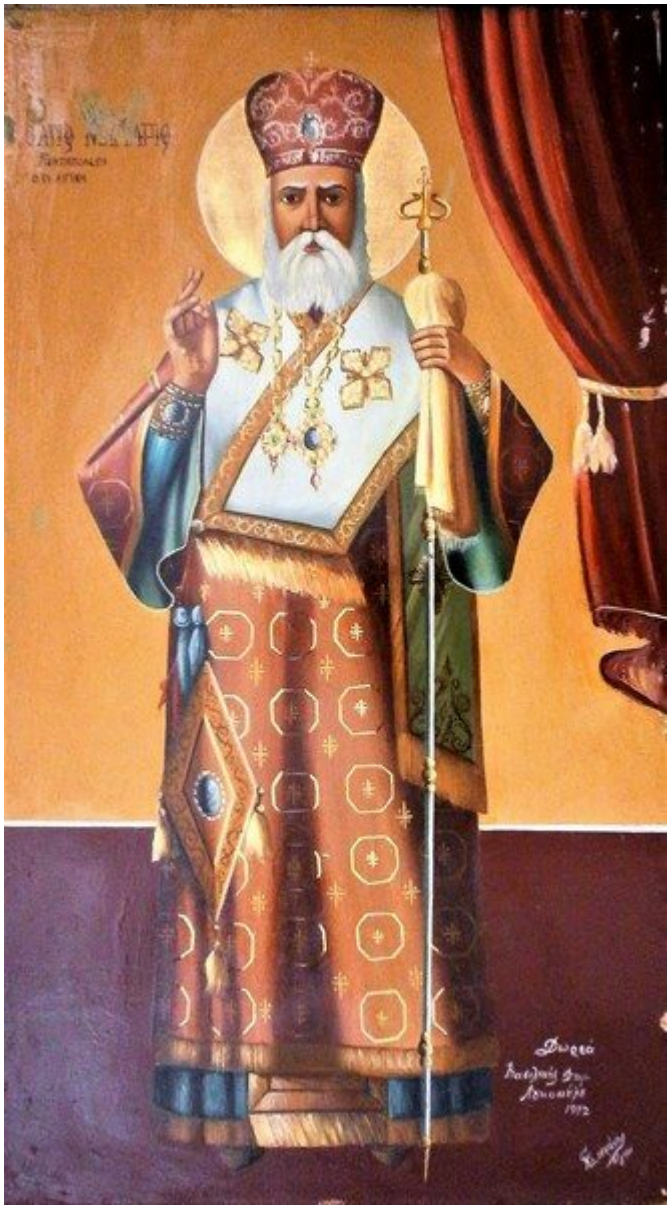

Συμπερασματικά, την αρχική διακόσμηση της οροφής του Προνάου φιλοτεχνημένη από άγνωστους αγιογράφους αμέσως μετά το 1870, επικάλυψαν το 1926 με τη ζωγραφική τους οι Αθανάσιος Σταθακόπουλος και Πανάγος Φωτεινόπουλος, ενώ στα 1992 ο Κωνσταντίνος Σισμάνης ήρθε να επικαλύψει με τη δική του τέχνη την εργασία των δύο καλλιτεχνών που προηγήθηκαν. Η στρωματογραφία επομένως της ζωγραφικής του Σισμάνη, που μέχρι πρόσφατα ατενίζαμε, υπήρξε η τρίτη κατά διαδοχή.

Το 1954, δέκα έξι χρόνια μετά την τοποθέτηση στον Πρόναο της εικόνας της Ζωοδόχου Πηγής εντός του Ιερού Αγιάσματος, στον τοίχο πάνω αριστερά τοποθετήθηκε η ορθογώνια μεγάλων διαστάσεων εικόνα που απεικονίζει στο μέσον τη Βρεφοκρατούσα Παναγία ως «Βλαχέραινα» και στα άκρα τέσσερις Ιερές Παραστάσεις που έχουν αντληθεί από το Θεομητορικό Εόρτιο Κύκλο: το Γενέσιο (πάνω αριστερά) τα Εισόδια (πάνω δεξιά) τον Ευαγγελισμό (κάτω αριστερά) και την Κοίμηση της Θεοτόκου (κάτω δεξιά). Η κεντρική Παράσταση με την απεικόνιση της Θεοτόκου, που αν και στο έργο ενεπιγράφεται «Βλαχέραινα» ακολουθεί τον Εικονογραφικό Τύπο της «Παναγίας του Πάθους» (σε πολλές επίσης εικόνες Τη συναντούμε ως «Η Αμόλυντος») εγγράφεται σε μετάλλιο με γραπτό περίγραμμα. Σε μετάλλιο εγγράφονται και οι Θεομητορικές Παραστάσεις που δορυφορούν τη σύνθεση στα τέσσερα άκρα. Πρόκειται για ενυπόγραφο και χρονολογημένο έργο του αυτοδίδακτου ζωγράφου και αγιογράφου Ανδρέα Δάλλα (Αίγιο 1916 – Αθήνα 1992), ελαιογραφία σε καμβά που έχει επικολληθεί στον τοίχο

και που πλαισιώνεται από ημιανάγλυφη γύψινη κορνίζα, όμοια με τις κορνίζες που φέρουν οι έντεκα παλαιές ορθογώνιες εικόνες που κοσμούν τους τοίχους στον Άνω Κυρίως Ναό. Παρ’ όλη την έλλειψη γραπτών ή άλλων μαρτυριών, εικάζουμε πως η εικόνα φιλοτεχνήθηκε με την επίβλεψη και την καθοδήγηση του επί σαράντα σχεδόν χρόνια Προϊσταμένου του Ιερού Προσκυνήματος Πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Ντρέκη ο οποίος θα ευρίσκετο σε συνεχή διάλογο με τον αγιογράφο, όμοιο με το διάλογο που ανέπτυξε ο μακαριστός με τους υπόλοιπους καλλιτέχνες που κατ΄ εντολήν του φιλοτέχνησαν επί των ημερών του τις έντεκα μεγάλες ορθογώνιες εικόνες στον επάνω όροφο της εκκλησίας.

Η «Βλαχέραινα» ή «Αμόλυντος» ή «Παναγία του Πάθους» όπως κυρίως αποκαλείται, αποτελεί εμπνευσμένη επινόηση του σπουδαίου αγιογράφου του δεκάτου πέμπτου αιώνος Ανδρέα Ρίτζου, ο οποίος στηρίχθηκε για τη δημιουργία του αυτή στον αρχαιότερο Εικονογραφικό Τύπο απεικονίσεως της Θεοτόκου, της «Οδηγητρίας». Σε προσεχή άρθρα θα επιχειρήσουμε διεξοδικά την ανάλυση της σπουδαίας αυτής αποτυπώσεως της Παναγίας μας και της παραλλαγής της ως «Αμόλυντος» ή του «Πάθους». Σήμερα, αρκούμαστε στη δημοσίευση ενός από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα του Εικονογραφικού αυτού Τύπου που ο Ανδρέας Δάλλας είχε σίγουρα υπ’ όψιν του και δεν αποκλείεται να ακολούθησε για να αποδώσει τη δική του ερμηνεία στην εικόνα της Τρυπητής.

Όπως μαρτυρά η μεγαλογράμματη επιγραφή στο κάτω τμήμα της εικόνας στο μέσον, η «Βλαχέραινα» φιλοτεχνήθηκε με τη «Δαπάνη εξ εράνου Κυριών της πόλεως Αιγίου» κατά το έτος 1954. Τη δεκαετία του 1950 δεκαεπτά ευλαβείς κυρίες της πόλεως που συνέδεε η πίστη και η αφοσίωση στην Εκκλησία, με πρωτοβουλία της Ευαγγελίας Τζεραβίνη (1906 – 1975) είχαν συστήσει έναν ανεπίσημο Όμιλο Κυριών. Με τόπο συγκεντρώσεως την οικία της Ευαγγελίας Τζεραβίνη επί της οδού Π. Χαραλάμπους αριθμός 25, οι δεκαεπτά γυναίκες διατηρούσαν κοινό ταμείο, το οποίο ενίσχυαν κάθε μήνα με το ποσό των πέντε δραχμών που κατέβαλε εκάστη. Με τα χρήματα αυτά αναλάμβαναν τα έξοδα για την τέλεση της Θείας Λειτουργίας σε διαφορετικό ναό της πόλεως, άπαξ του μηνός. Με δική τους δαπάνη φιλοτεχνήθηκε την εποχή εκείνη ικανός αριθμός φορητών εικόνων που σήμερα αποθησαυρίζονται σε εκκλησίες της πόλεώς μας, τη φιλοτέχνηση των οποίων οι δεκαεπτά Κυρίες ανέθεταν εναλλάξ στους τότε γνωστούς αγιογράφους που δραστηριοποιούνταν στο Αίγιο, στον Κωνσταντίνο

Ανδρεάδη, στον Ανδρέα Δάλλα, στον Κωνσταντίνο Σισμάνη αλλά και στον Παναγιώτη Μποδιώτη.

Στο φύλλο της εφημερίδας «Φωνή του Αιγίου» με ημερομηνία εκδόσεως Πέμπτης, 1ης Ιουλίου 1954, στη Στήλη υπό τον τίτλο Αιγιώτικη Εβδομάς διαβάζουμε είδηση που επιγράφεται, Δωρεά Εικόνος: «Ομάς ευλαβών κυριών της πό/λεώς μας με επικεφαλής τις κ.κ. Ευρ. Νι/κολοβγένη, Ευαγγ. Τζεραβίνη, Αντωνά/του κ. ά. συνεκέντρωσε, δι εράνου, έ/να σοβαρόν χρηματικόν ποσόν και α/νέθεσεν εις τον καλλιτέχνην κ. Δάλλαν την κατασκευήν μιας μεγάλης εικόνος της Θεομήτορος, η οποία πρόκειται να / στολίση το Προσκύνημα της Παναγίας / Τρυπητής τοποθετουμένη εις το δεξιόν / του Αγιάσματος του ως άνω Ναού. // Πρόκειται περί πράξεως που χα/ρακτηρίζει την ευλάβειαν και την χρι/στιανικήν αγωγήν των αξιοεπαίνων αυ/τών κυριών που τιμούν την πόλιν μας». Ομοίως και στο φύλλο της ίδιας εφημερίδας, με έκδοση Πέμπτης, 8ης Ιουλίου 1954, στην στήλη Παράγραφοι, διαβάζουμε: «Ο κ. Δάλλας εκθέτει αυτές τις μέ/ρες στην βιτρίνα του κ. Μανωλίδη ένα από τα καλύτερα έργα της καλλιτεχνικής του / παραγωγής. Είναι μία ωραία βυ/ζαντινή Παναγία ζωγραφισμένη με πολλή τέχνη και πολύ ευγενικά χρώματα. Η / εικόνα είναι δώρον ομίλου ευσεβών κυ/ριών της πόλεώς μας προς τον Ι. Ναόν της «Ζωοδόχου Πηγής». Η «βιτρίνα του κ. Μανωλίδη» που αναφέρεται στο δημοσίευμα, δεν είναι άλλη από τη μεγάλη σε εύρος βιτρίνα του καταστήματος του επιπλοποιού Αντωνίου Μανωλίδη. Βρισκόταν στη δυτική πλευρά της οδού Κλεομένους Οικονόμου, εκεί που είναι σήμερα το κτήριο της Εθνικής Τραπέζης. Κατά την εποχή εκείνη επικρατούσε στο Αίγιο η συνήθεια, εικόνες που μόλις είχαν ολοκληρωθεί από τους δημιουργούς τους να εκτίθενται στις βιτρίνες κεντρικών καταστημάτων πριν οδηγηθούν για να καταλάβουν τη θέση προορισμού τους εντός των ιερών ναών της πόλεως.

Εκτός από τη φιλοτέχνηση της εικόνας της Βλαχερνίτισσας οι δεκαεπτά ευλαβείς συμπολίτισσες χρηματοδότησαν τέσσερα χρόνια αργότερα (με την ενθάρρυνση πάντοτε του μακαριστού Νικολάου Ντρέκη) τη φιλοτέχνηση μιας από τις έντεκα παλαιές εικόνες που κόσμησαν τον Άνω, Κυρίως Ναό της Τρυπητής, αυτής του Ευαγγελισμού, που βρίσκεται στο μέσον του βόρειου τοίχου. Πρόκειται για ελαιογραφία φιλοτεχνημένη κατ’ ευθείαν πάνω τον τοίχο από τον Πάνο Σαραφιανό (1919 – 1968) ζωγράφο που την περίοδο εκείνη παρέμεινε για μικρό χρονικό διάστημα στο Αίγιο ενώ τα επόμενα χρόνια έμελλε να αναπτύξει καριέρα καλλιτέχνου στην πρωτεύουσα. Η εικόνα του Ευαγγελισμού φέρει την αναθηματική επιγραφή: «Δωρεά Κυριών Αιγίου 1958».

Αίγιον, Οκτώβριος 2020